

БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ

BANKING SECTOR: CURRENT ISSUES OF ACTIVITY AND FINDING WAYS OF OVERCOMING THE CRISIS

УДК 336

Світлична В.Ю.

к.е.н., доцент кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Овчелупова О.М.

здобувач
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Досліджено питання важливості діяльності банківського сектору в розвитку економіки. Проаналізовано питання кризових явищ у діяльності банківських установ. Наведено статистичні дані сучасного стану вітчизняних банківських установ. Узагальнено причин виникнення кризових факторів. Увага фокусується на основних напрямках подальшого розвитку банківського сектору.

Ключові слова: банк, банківський сектор, НБУ, кредитний портфель, рефінансування, облікова ставка, капіталізація, відмивання грошей, ризик, напрями оздоровлення.

Исследованы вопросы важности деятельности банковского сектора в развитии экономики. Проанализированы вопросы кризисных явлений в деятельности банковских учреждений. Приведены статистические данные современного состояния отечественных банковских учреждений. Обобщены причин

возникновения кризисных факторов. Внимание фокусируется на основных направлениях дальнейшего развития банковского сектора.

Ключевые слова: банк, банковский сектор, НБУ, кредитный портфель, рефинансирование, учетная ставка, капитализация, отмывание денег, риск, направления оздоровления.

Issues of importance in the development of the economy of banking sector activity are studied. Questions of crisis phenomena of banking institutions' activity are analysed. The statistics of the current state of domestic banking institutions are presented. Reasons for the emergence of crisis factors are generalized. An attention is focused on the main directions of further development of the banking sector.

Key words: bank, banking sector, NBU, loan portfolio, refinancing, discount rate, capitalization, money laundering, risk, areas of recovery.

Постановка проблеми. Банківський сектор відіграє ключову роль у розвитку економіки кожної країни. Банки забезпечують нормальне функціонування економіки у цілому, здійснюючи акумуляцію та перерозподіл фінансових ресурсів між усіма ланками економіки. Стабільно функціонуюча банківська система сприяє підтримці процесів економічного відтворення та успішності розвитку всієї економіки. Саме тому дослідження питань діяльності банківського сектору набувають особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем питань функціонування банків присвячено роботи таких науковців та практиків, як: О.О. Авраменко, Г.В. Белінська, Ю.О. Гармашова, Д.М. Гладких, О.В. Дзюблюк, Т.А. Фролова та ін. [2–4; 6; 10]. Разом із тим слід зазначити, що подальшого розвитку потребують питання, пов'язані з розробленням рекомендацій стосовно подальшого розвитку банківських установ України в сучасних умовах.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження основних аспектів тенденцій розвитку вітчизняних банківських установ, вивчення ключових шляхів реалізації антикризових дій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Установи банківського сектору виконують функції регуляторів грошового обігу в країні. Від надійності їх функціонування та ефективності співпраці прямо залежить стабільність економічного розвитку. Виступаючи елементом усієї економічної системи країни, банківські установи вкрай чутливо реагують на всі соціально-економічні та політичні зміни як державного, так і глобального рівня. До кола банківських операцій традиційно входять: посередництво в здійсненні платежів та кредитних

операцій, акумулювання вільних коштів і трансформація їх на капітал, а також створення кредитних засобів обігу.

Узагальнюючи дослідження [6, с. 4; 10, с. 114] перелічимо основні ключові проблеми функціонування банківських установ у сучасних умовах (табл. 1).

Окрім перелічених, до кризових факторів також можна віднести:

- високий рівень доларизації банківської системи, що підвищує залежність банків від коливань курсів іноземних валют;
- зменшення величини регулятивного капіталу;
- суперечливість механізму рефінансування та нестачу резервування українських банків [3, с. 16; 7, с. 85].

Наслідками розгортання перелічених вище кризових явищ банківського сектору є такі:

1) вимушений процес оздоровлення банківського сектору шляхом ліквідації неплатоспроможних банків, знижує, на жаль, рівень довіри населення до банківської системи. Скорочення установ банків може призвести до погіршення конкурентного середовища та умов надання банківських продуктів, окрім того, зумовило скорочення персоналу, що не може оперативного знайти роботу в інших секторах економіки [7, с. 85; 11, с. 84];

2) кредитний портфель банків у лютому 2018 р. зменшився на 1,4% – до 1 трлн 31,933 млрд. грн. При цьому обсяг кредитів у 2018 р. в національній валюті зріс на 0,8% – до 580,745 млрд. грн., тоді як в іноземній – скоротився на 4,2% – до 451,188 млрд. грн.

Із початку 2018 р. кредитний портфель банків збільшився на 1,6%, у тому числі в національній

Перелік ключових проблем діяльності банківського сектору

№ з/п	Зміст
1	недостатній рівень капіталізації та концентрації банківського капіталу, збільшення витрат банків та наростання збитковості банківського бізнесу в цілому
2	нагромадження значних обсягів проблемних кредитів у структурі кредитного портфеля
3	скорочення частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків
4	часті зміни в нормативно-правовому полі і, як наслідок, нестабільність та підвищення вразливості банківської системи до кредитного, інвестиційного, валютного, юридичного ризиків
5	зростання обсягів готівки в обігу, що загрожує прискорення темпів інфляції
6	зміна структури банківської системи внаслідок оголошення низки банків неплатоспроможними і виведення їх із ринку
7	низький рівень конкурентоспроможності банківського сектору

Джерело: складено авторами за даними [6, с. 4; 10, с. 114]

валюти – на 1,9%, в іноземній – на 1,2%. За даними НБУ, вартість гривневих кредитів для бізнесу в лютому 2018 р. підвищилася на 0,8 п. п., до 16% річних, валютних – на 0,4 п. п., до 6,5% річних [5].

В умовах зниження платіжної дисципліни позичальників та падіння ділової активності погіршується якість кредитного портфеля банків, а частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі наданих кредитів поступово зростає [4, с. 57];

3) обсяг заборгованості за виділеними НБУ кредитами рефінансування в лютому 2018 р. скоротився на 4%, або на 2,7 млрд. грн., до 64,944 млрд грн. станом на 1 березня 2018 р.

Із початку року обсяг заборгованості банків із рефінансування скоротився на 5,4%, з 74,8 млрд. грн. з 64,9 млрд грн. заборгованість неплатоспроможних банків становила приблизно 54 млрд. грн. [5];

4) збереження високої питомої ваги валютних коштів у структурі активів і пасивів українських банків, що може порушити їхню фінансову стійкість в умовах можливої девальвації національної валюти [9, с. 2];

5) зміна облікової ставки НБУ. Так, максимальне її значення було зафіксовано у березні 2015 р. – 30%. Потім НБУ почав проводити політику зі зниження її значення. І аж до середини вересня 2017 р. вона знижувалася до 12,5%. І хоча у планах НБУ було продекларовано подальше зниження облікової ставки НБУ (для зниження вартості кредитних ресурсів та активізації процесу кредитування), вже з 27 жовтня 2017 р. вона становила 13,5%, із 15 грудня 2017 р. – 14,5%, із 26 січня 2018 р. – 16%, а з 2 березня 2018 р. – 17% [5].

Спробуємо проаналізувати причини кризового стану банківського сектору. Чому відбувається такі негативні явища, як стійка недовіра клієнтів по відношенню до банківських установ, подальше скорочення кількості банків та їх філій та ін.? Наведемо основні причини на рис. 1 [2, с. 35; 6, с. 6; 10, с. 115].

Складні політичні та економічні події, виникнення військового конфлікту на території України, фінансова дестабілізація, зростання рівня недовіри до банків значно підвищують рівень ризиків (через поширення обсягів тіньової економіки) відмивання грошей через установи банків [7, с. 85]. Наприкінці січня 2018 р. Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів (MONEYVAL) у звіті, присвяченому Україні (оприлюднений наприкінці січня у Страсбурзі), відзначив: «Україна має проблеми зі збиранням інформації про фінансові оборудки та злочини, і ця інформація є в урядових структурах, зокрема, у фінансової розвідки, але далі Україна нічого не робить із цими фактами. Вони не використовуються як основа для кримінальних проваджень, тому в Україні надзвичайно мало вироків судів за ст. 209 Кримінального кодексу про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Експерти FATF (Financial Action Task Force) дійшли кричущих висновків, зокрема в частині неспроможності Державної служби фінансового моніторингу відслідковувати всі підозрілі операції, що здійснюються в Україні (як у державному, так і в приватному секторах економіки), та виокремили декілька основних загроз, які заважають Україні бути успішною. Йдеться, зокрема, про неефективну систему первинного виявлення підозрілих фінансових операцій та низький рівень технологічності Державної служби фінансового моніторингу України» [8].

За прогнозами НБУ, ключовими ризиками розвитку банківського сектору в 2018 р. також виступають суттєва присутність держави та висока частка непрацюючих кредитів на балансах банків. Додатковий ризик на 2018 р. – можливе погіршення очікувань бізнесу та населення в разі відсутності співпраці з міжнародними фінансовими організаціями [9, с. 9].

Отже, нині залишається надзвичайно гострим питання подолання банківських кризових явищ як важливого засобу впливу фінансового сектора на реальний сектор та важеля макроекономічної ста-

білізації всієї вітчизняної економіки. Необхідність пошуку та реалізації заходів оздоровлення банківського сектору несе в собі потенціал підвищення ефективності здійснення грошово-кредитного регулювання і повернення довіри до монетарної політики національного банку.

Узагальнюючи наукові дослідження [4, с. 57; 2, с. 30; 10, с. 117], висвітливо напрями оздоровлення вітчизняного банківського сектору (табл. 2).

Перелік антикризових оздоровчих заходів щодо банківського сектору можна доповнити й такими, як:

Рис. 1. Причини кризових явищ у банківському секторі

Джерело: складено авторами за даними [2, с. 35; 6, с. 6; 10, с. 115]

Таблиця 2

Ключові напрями оздоровлення банківського сектору

№ з/п	Зміст
1	забезпечення монетарного суверенітету банківської системи шляхом поступового зниження частки банків із капіталом іноземного походження у статутному капіталі банків до безпечного рівня нижче 40%
2	внесення змін до Податкового кодексу України, Закону про банкрутство, інших законів із метою зміцнення нормативно-правової бази для стягнення боргів. Це потрібно для врегулювання значної кількості непрацюючих кредитів, які залишаються на балансах банків, блокуючи нове кредитування. Крім того, варто ініціювати усунення перешкод у податковому законодавстві, які блокують реструктуризацію боргу
3	підвищення довіри до банківської системи з боку вкладників, а також поліпшення репутації банків за рахунок, передусім, стабілізації курсу національної валюти, розроблення налагодженої системи обов'язкового гарантування вкладів, зміцнення банківської системи шляхом її санації тощо
4	збереження державних банків на ринку банківських послуг, завданням яких має стати фінансування пріоритетних державних проєктів, збільшення рівня їх капіталізації
5	розроблення та запровадження дієвих механізмів управління банківськими ризиками, пошук інструментів їх мінімізації
6	активізація банківського маркетингу для поліпшення іміджу банківського сектору, розвиток ринку банківських послуг, пошук резервів підвищення доходів банків саме через надання банківських послуг
7	удосконалення роботи, розширення слідчих повноважень Національного антикорупційного бюро України, що дало б змогу ще більше активізувати його діяльність щодо розслідування банкрутств тих банків, де сьогодні існує підозра про зумисне доведення банку до банкрутства

Джерело: складено авторами за даними [4, с. 57; 2, с. 30; 10, с. 117]

– удосконалення нормативно-правової бази, що регулює банківську діяльність, та закріплення на законодавчому рівні механізмів управління банками в умовах кризових явищ;

– зниження рівня облікової ставки як орієнтиру для здешевлення кредитних ресурсів для реального сектору економіки;

– забезпечення додатного рівня процентних ставок НБУ відносно прогнозованої базової інфляції, що сприятиме зниженню девальваційних та інфляційних очікувань, які значною мірою провокують інфляційні процеси [4, с. 59].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, для успішності здійснюваних антикризових явищ банківського сектору важливе розуміння взаємозумовлюючого тісного зв'язку: з одного боку, оздоровлення банківської діяльності є запорукою стабільного розвитку економіки та її конкурентоспроможності, з іншого – умовою ефективного розвитку банків є макроекономічна стабілізація економічної ситуації.

Саме тому, на думку авторів, успішність усіх оздоровчих заходів функціонування банківських установ повинно чітко корелювати із забезпеченням умов для економічного відновлення в країні та належного рівня добробуту населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Авраменко О.О. Грошово-кредитна політика України в системі забезпечення економічної безпеки держави: дис. ... канд. економ. наук: 21.04.01 (економічна безпека держави); Нац. ін-т страт. дослід. К., 2016. 282 с.
2. Белінська Г.В. Актуальні проблеми банківської системи України: причини виникнення та шляхи розв'язання. *Фінанси, учет, банки*. 2016. Вип. 1. С. 34–42.
3. Гармашова Ю.О. Сучасний стан розвитку банківського сектору національної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 5. С. 15–21.
4. Гладких Д.М. Актуальні проблеми реалізації грошово-кредитної політики в Україні та основні напрями їх вирішення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14. Ч. 1. С. 56–60.
5. Грошова маса в Україні в лютому 2018 р скоротилася на 0,5%. URL: <http://www.ua.interfax.com.ua/news/economic/491650.html>.
6. Дзюблук О.В. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України. *Банківська справа*. 2016. № 1. С. 3–32.
7. Золотарьова О.В., Галаганов В.О. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. *Проблеми економіки та політичної економії*. 2017. № 1. С. 83–98.
8. Калінін Є. Невиконані рекомендації FATF та чергова «Жовта картка» для України. URL: <http://www.unian.ua/politics/2383128-nevikonani-rekomendatsiji-fatf-ta-cherгова-jovta-kartka-dlya-ukrajini.html>.
9. Огляд банківського сектору. *Національний банк України*. 2018. № 6 (лютий). С. 1–11.

10. Фролова Т.А., Луцишин З.О. Банківський сектор України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка і організація управління*. 2016. № 4(24). С. 112–124.

11. Швайко М.Л. Особливості грошово-кредитної політики України в сучасних умовах. *Соціальна економіка*. 2016. № 1. С. 82–86.

REFERENCES:

1. Avramenko O.O. (2016) Groshovo-kreditna politika Ukraini v sistemi zabezpechennya ekonomichnoi bezpeki derzhavi [Monetary and credit policy of Ukraine in the system of ensuring economic security of the state] (PhD Thesis), Kiev: National Institute for Strategic Studies.
2. Belins'ka G.V. (2016) Aktual'ni problemi bankivs'koї sistemi Ukraini prichini viniknennya ta shlyahi rozv'yazannya [Actual problems of the Ukrainian banking system: causes and solutions]/ *Finansy, uchet, banki*. Vol.1. pp.34-42.
3. Garmashova YU.O. (2017) Suchasnij stan rozvitku bankivs'kogo sektoru nacional'noi ekonomiki [The current state of development of the banking sector of the national economy]. *Investiciji: praktika ta dosvid*. no 5. pp.15-21.
4. Gladkih D.M. (2017) Aktual'ni problemi realizacii groshovo-kreditnoi politiki v Ukraini ta osnovni napryami ih virishennya [Actual problems of realization of monetary policy in Ukraine and main directions of their solution]. *Naukovij visnik Uzhgorods'kogo nacional'nogo universitetu*. Vol 14, no 1. pp.56-60.
5. Groshova masa v Ukraini v lyutomu 2018 r skortilasya na 0,5% [Money supply in Ukraine in February 2018 decreased by 0.5%]. *Interfax* (electronic news agency). Available at: <http://ua.interfax.com.ua/news/economic/491650.html> (accessed 14 March 2018).
6. Dzyublyuk O.V. (2016) Aktual'ni problemi rozvitku bankivs'koї sistemi Ukraini [Actual problems of the development of the banking system of Ukraine]. *Bankivs'ka sprava*. no 1. pp. 3-32.
7. Zolotar'ova O.V., Galaganov V.O. (2017) Suchasnij stan ta perspektivi rozvitku bankivs'koї sistemi Ukraini [Current state and prospects of development of the banking system of Ukraine]. *Problemi ekonomiki ta politichnoi ekonomii*. no 1. pp. 83-98.
8. Kalinin Eug. Nevikonani rekomendacii FATF ta chergova "Zhovta kartka" dlya Ukraini [FATF's unfulfilled recommendations and another "Yellow Card" for Ukraine]. *Unian* (electronic news agency). Available at: <http://www.unian.ua/politics/2383128-nevikonani-rekomendatsiji-fatf-ta-cherгова-jovta-kartka-dlya-ukrajini.html> (accessed 5 February 2018).
9. Oglyad bankivs'kogo sektoru [Overview of the banking sector]. *Nacional'nij bank Ukraini*. 2018. no 6. pp. 1-11.
10. Frolova T.A., Lucishin Z.O. (2016) Bankivs'kij sektor Ukraini: suchasnij stan ta perspektivi rozvitku [Banking sector of Ukraine: the current state and prospects of development]. *Ekonomika i organizaciya upravlinnya*. no 4 (24). pp. 112-124.
11. Shvajko M.L. (2016) Osoblivosti groshovo-kreditnoi politiki Ukraini v suchasnih umovah [Features of monetary and credit policy of Ukraine in modern conditions]. *Social'naya ehkonomika*. no 1. pp. 82-86.

Svitlychna V.Yu.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Financial
and Economic Security, Accounting and Audit,
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Ovchelupova O.M.

Degree Seeking Applicant
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

BANKING SECTOR: CURRENT ISSUES OF ACTIVITY AND FINDING WAYS OF OVERCOMING THE CRISIS

The importance of the banking sector development is examined. The influence of a stable banking sector functioning on the economic growth is substantiated.

The aim of the paper is to study the main trends in the development of the domestic banking sector, the rationale for key ways to implement anti-crisis measures.

The main crisis phenomena of activities of domestic banking institutions are the following:

- insufficient level of capitalization and concentration of bank capital;
- an increase in the costs of banks and an increase in the unprofitability of the banking business as a whole;
- accumulation of significant volumes of problem loans in the structure of the loan portfolio of banks;
- reduction of the share of foreign capital in the authorized capital of banks;
- frequent changes in the legal framework;
- acceleration of inflation;
- change in the structure of the banking system due to the announcement of a number of banks insolvent and their withdrawal from the market;
- a low level of competitiveness of the banking sector;
- a high level of dollarization of the banking system, which, in turn, increases the dependence of banks on fluctuations in foreign exchange rates;
- the decrease in regulatory capital;
- the contradictory nature of the refinancing mechanism and the lack of refinancing of Ukrainian banks.

The statistical data on the current trends in the activity of banks are given:

- the loan portfolio of banks in February 2018 decreased by 1.4%. At that, the volume of credits in national currency in 2018 increased by 0.8%, while in foreign currency it decreased by 4.2%;
- the volume of debt for NBU-designated refinancing loans in February 2018 decreased by 4%.

Causes of the emergence of crisis factors are analysed. The main list includes:

- complex political and economic events, the emergence of a military conflict on the territory of Ukraine, financial destabilization, an increase in the level of mistrust towards banks, significantly increase the level of money laundering risks through bank institutions.
- miscalculations in the credit policy of commercial banks
- the crisis of public finances,
- a high level of monopoly in the economy, a change in the regime of monetary policy, the unfounded interest rate policy and refinancing policy.

The article focuses on the main directions of the further development of the banking sector. In the authors' opinion, the success of the banking sector's exit from the crisis can provide:

- improvement of the regulatory and legal framework regulating banking activities and securing at the legislative level mechanisms for managing banks in crisis conditions;
- reduction of the discount rate as a benchmark for reducing the cost of credit resources for the real sector of the economy;
- ensuring a positive level of NBU interest rates relative to the projected core inflation, which will help reduce devaluation and inflationary expectations.